

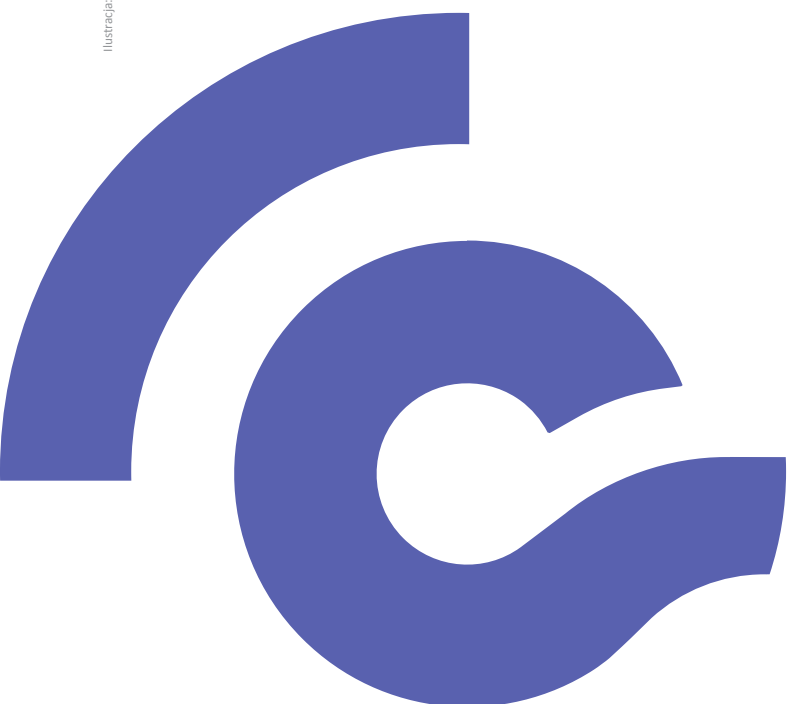
Przewodnik po realizacji projektu społecznego

Zofia Krajewska - Zwolnieni z Teorii

Szkoła dla innowatora

Ilustracja: Freepik

ceo

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

PROJEKT REALIZOWANY JEST PRZEZ:

PARTNERAMI PROJEKTU SĄ:

PROJEKT WSPIERAJĄ:

Projekt Szkoła dla innowatora współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej, w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020, Priorytet 2: Wsparcie otoczenia i potencjału przedsiębiorstw do prowadzenia działalności B+R+I, Działanie 2.4: „Współpraca w ramach krajowego systemu innowacji” PO IR, Poddziałanie 2.4.1. inno_LAB-Centrum analiz i pilotaży nowych instrumentów.

Spis treści

Czym jest projekt społeczny?	4
Jak przebiega projekt?	5
Jakie korzyści czerpią uczniowie z realizacji projektu społecznego?	7
Kiedy projekt społeczny jest najbardziej wartościowy?	8
Rola nauczyciela w projekcie społecznym	9
Projekt społeczny w kontekście konkretnej szkoły podstawowej	13
Wplecenie pracy nad projektem w zajęcia lekcyjne	13
Wyznaczenie czasu spotkań poza lekcjami	14
Etapy realizacji projektu społecznego	15
Etap inicjacji	16
Zainspirowanie uczniów	16
Poznanie problemów społecznych bliskich uczniom	18
Dobór i kształtowanie zespołów	19
Pomysł na projekt	20
Doprecyzowanie pożądanych efektów	22
Etap planowania	23
Analiza grupy odbiorców	23
Potrzebne zasoby i sposoby ich pozyskania	25
Wyszczególnienie zadań	26
Podział odpowiedzialności i oś czasu z zadaniami	27
Etap realizacji	29
Współpraca z sojusznikami – mediami i partnerami (krok opcjonalny)	29
Prowadzenie komunikacji w mediach społecznościowych	30
Etap zakończenia	31
Świętowanie sukcesów	31
Podsumowanie i wnioski	32
Dodatkowe narzędzie wsparcia – platforma Zwolnieni z Teorii	34

Czym jest projekt społeczny?

Projekt społeczny to projekt edukacyjny wzmocniony o aspekt diagnozy społecznej i wpływu społecznego. Tak jak każdy inny projekt edukacyjny, projekt społeczny to **zaplanowane w czasie wieloaspektowe i wieloetapowe przedsięwzięcie zespołowe, które ma prowadzić do przemyślanego efektu**. Celem takiego projektu jest odpowiedzenie na konkretny, budzący zainteresowanie uczniów problem społeczny poprzez zastosowanie różnych form działania. Temat projektu może dotyczyć wybranych treści nauczania określonych w podstawie programowej lub wykraczać poza nie. Projekt może być realizowany w ramach jednego lub kilku przedmiotów, a także poza zajęciami lekcyjnymi, a wsparcia udziela uczniom jeden nauczyciel, zespół nauczycieli lub większa część społeczności szkolnej.

Uczniowie realizujący projekt uczą się przez praktykę – działają zespołowo, by osiągnąć cele, które sami sobie wyznaczyli. Praca metodą projektu zakłada wcielanie w życie własnych pomysłów. Uczniowie przechodzą kolejne etapy: od zespołowych decyzji, przez planowanie i realizację zadań, aż do ewaluacji osiągniętych efektów. W projekcie nie ma poprawnych odpowiedzi, jedynych słusznych ścieżek. Uczniowie mogą popełniać błędy, poszukując najbardziej efektywnej i równocześnie najbardziej zgodnej z nimi jako grupą drogi.

Projekt ma naturę społeczną, kiedy uczniowie działają z myślą o zmianie otaczającej ich rzeczywistości na lepsze. To dzięki zaangażowaniu społecznemu uczniowie doświadczają pogłębionej edukacji obywatelskiej, rozwijają w sobie poczucie sprawczości i współodpowiedzialności za świat. Projekt, którego cel jest społeczny, wychodzi poza szkolną teorię, jest osadzony w prawdziwym życiu i realnych problemach, dotyczy kwestii bliskich uczniom.

Zakończenie projektu stuprocentowym sukcesem nie jest najważniejsze. Kluczowa jest nauka wyniesiona z grupowego działania i obserwowania jego efektów, nawet nieudanych. Sukces projektu to rozwój uczniów, a nie osiągnięcie jak największej zmiany społecznej czy rozgłosu.

Projekt społeczny opiera się na 5 filarach:

1. maksymalna samodzielność i decyzyjność uczniów – biorą odpowiedzialność za podejmowane działania i obserwują ich skutki;
2. identyfikowanie się uczniów z tematem, celami i planami – projekt stanowi ich dzieło i działania wychodzą od nich;
3. uporządkowana struktura – zespół przechodzi drogę od koncepcji, przez plan, po działanie i wyciągnięcie wniosków z efektów;
4. autentyczne zaangażowanie społeczne – projekt jest odpowiedzią na problem społeczny, który uczniowie są w stanie samodzielnie zaobserwować;
5. wpływ społeczny – działania projektu są skierowane do konkretnej grupy odbiorców i niosą za sobą pozytywną wartość społeczną.

Jak przebiega projekt?

Perspektywa uczniów:

1. Uczniowie dowiadują się, z czym wiąże się realizacja projektu, i decydują się na nią samodzielnie.
2. Uczniowie zastanawiają się nad problemami społecznymi wokół nich i określają, które są im najbliższe.
3. Uczniowie kreatywnie wymyślają, co mogą zrobić, by odpowiedzieć na bliski im problem.
4. Uczniowie precyzują swoją wizję i określają osiągalne cele.
5. Uczniowie określają niezbędne do pozyskania zasoby i wyznaczają pojedyncze działania potrzebne do realizacji celu.
6. Uczniowie planują realizację działań w czasie i dzielą się nimi w grupie.
7. Opcjonalnie: uczniowie zdobywają sojuszników projektu – partnerów, media czy sponsorów.
8. Uczniowie realizują wyznaczone zadania i docierają z działaniami projektu do określonej grupy odbiorców.
9. Uczniowie podsumowują projekt – świętują sukcesy i wyciągają wnioski z przebiegu i efektów projektu.

Perspektywa nauczyciela:

1. Nauczyciel przedstawia uczniom możliwość realizacji projektu społecznego, zachęca do zaangażowania się i inspirowania do działania.
2. Nauczyciel, pracując z klasą lub grupą chętnych uczniów, pomaga im określić ważne dla nich (indywidualnie i zespołowo) problemy społeczne i głębiej zrozumieć istotę tych problemów.
3. Nauczyciel pomaga członkom grupy projektowej w kreatywnym procesie wymyślenia odpowiedzi na bliski im problem społeczny.
4. Nauczyciel daje uczniom narzędzia niezbędne do skonkretyzowania celu i wizji projektu. Wspiera ich w tym procesie, moderując go.
5. Nauczyciel asystuje uczniom w zarządzaniu zasobami grupy i pozyskiwaniu tych zasobów z zewnątrz.
6. Nauczyciel prowadzi uczniów przez proces planowania działań w projekcie, od przełożenia wizji projektu na konkretne zadania, przez ułożenie ich w czasie do podzielenia się odpowiedzialnością za nie.
7. Nauczyciel ma regularny kontakt z uczniami, kiedy realizują działania, na które się zdecydowali. Motywuje ich, przypomina o koniecznych krokach, zachęca do bieżącego ewaluowania postępów, konsultuje i wspiera w rozwiązywaniu problemów.
8. Opcjonalnie: nauczyciel przeciera uczniom szlaki w kontakcie z sojusznikami spoza szkoły, w tym ze sponsorami, partnerami i mediami. Nawiązuje kontakt, jednak oddaje uczniom odpowiedzialność za relacje i działania z sojusznikami.
9. Nauczyciel świętuje z uczniami sukcesy i towarzyszy im w przypadku porażek, zachęca do refleksji nad wnioskami z zespołowej realizacji projektu oraz wspólnie z członkami zespołu podsumowuje proces.

Jakie korzyści czerpią uczniowie z realizacji projektu społecznego?

1. Biorą sprawy w swoje ręce, uczą się indywidualnej oraz grupowej odpowiedzialności za podejmowane przez siebie działania.
2. Robią coś ekscytującego i angażującego emocjonalnie, co zostaje w ich pamięci na dłużej i pokazuje, że nauka nie musi być nudna.
3. Kształtują partnerską relację z nauczycielem, opartą na wsparciu, motywacji i konsultacji, nie na rozkazie i ocenie.
4. Rozwijają umiejętność pracy w grupie – w tym wspólnego podejmowania decyzji i dążenia do ustalonych celów, dzielenia się różnorodnymi rolami i zadaniami, budowania zaufania, dbania o atmosferę i motywację w zespole.
5. Rozwijają umiejętności komunikacyjne – w tym uważnego słuchania, akceptacji różnic w opiniach, kompromisu, konstruktywnego przekazywania swojej perspektywy, tworzenia komunikatu dostosowanego do profilu odbiorcy.
6. Rozwijają kreatywność i umiejętność rozwiązywania realnych, praktycznych problemów, również przez narzędzia stosowane w pracy zespołowej.
7. Rozwijają umiejętności organizacji, zarządzania zasobami i czasem, planowania pracy. Robią poważne, kojarzone z dorosłością rzeczy, które dają im poczucie dumy.
8. Uczą się dostosowywać wyznaczane cele do swoich własnych umiejętności, motywacji, potrzeb i emocji.
9. Uczą się zdobywać wiedzę i umiejętności przez praktykę, życiowe sytuacje i obserwację rzeczywistości pozaszkolnej.
10. Uczą się samodzielności w decyzjach i działaniu, co przygotowuje ich do dorosłego życia i pozwala spojrzeć na realia szkolne z nowej perspektywy.
11. Uczą się społecznej wrażliwości i odpowiedzialności, zyskują poczucie własnej istotności i mocy sprawczej.
12. Uświadamiają sobie, jak ważne są kompetencje i doświadczenia, nie tylko wiedza.
13. Obserwują to, co wychodzi im dobrze i jest ich mocną stroną, a także swoje słabsze strony, nad którymi mogą pracować. Zauważają, że każdy w zespole jest inny.
14. Uczą się na prawdziwych błędach i sukcesach, eksperymentując z wieloma ścieżkami. Uczą się sami oceniać swoje działania, nawet gdy nie ma klucza poprawnych odpowiedzi.

Kiedy projekt społeczny jest najbardziej wartościowy?

O jakości projektu świadczy nie tylko widoczny na zewnątrz efekt końcowy, ale przede wszystkim przebieg prac nad projektem. Poniżej znajdziesz kryteria jakości projektu, które mają być dla Ciebie drogowskazem i inspiracją. To na te wartości polecamy Ci najbardziej zwrócić uwagę – nie patrz jednak na nie jak na cele, które koniecznie trzeba osiągnąć.

- **Kryteria jakości:**

- **Uczniowie mają maksymalną przestrzeń na samosteroowność – mogą proponować własne cele, wartości i rozwiązania**

Najlepsze projekty wynikają z zaangażowania emocjonalnego, które dzieli ze sobą zespół uczniów. Uczniowie mogą sami zdecydować, co jest dla nich ważne, jakie ryzyko i jaki wysiłek są gotowi podjąć. Samodzielnie szukają drogi do osiągnięcia tego, w co wierzą, i robienia tego, co chcą robić – nawet jeśli Twoim zdaniem mogliby zdecydować się na bardziej efektywne sposoby.

- **Praca nad projektem jest pracą zespołową, a nauczyciel jest wsparciem – nie kierownikiem ani członkiem zespołu**

Projekt społeczny może być dla uczniów pierwszym doświadczeniem pracy zespołowej. Mogą mieć problemy z komunikacją w grupie, wspólnym podejmowaniem decyzji, dzieleniem się zadaniami i ich odpowiedzialną realizacją lub z konfliktami wewnątrz grupy. Te problemy to nic złego, jednak w dobrych projektach to uczniowie je rozwiązują. Często potrzebne są Twoje wsparcie, mediacje i wskazówki, ale ostatecznie to uczniowie wspólnie zarządzają sobą jako zespołem, zarządzają projektem i samodzielnie wykonują zadania.

- **Projekt ma uświadomiony przez uczniów i pozytywny wpływ społeczny**

Wybierając dobry pomysł na projekt, uczniowie nie zastanawiają się tylko nad tym, jaka praca w grupie sprawi im przyjemność. Projekt to realna odpowiedź na prawdziwy, ważny dla nich problem społeczny, który uczniowie zgłębili; upewnili się też, że ich działanie będzie skuteczne. W idealnym projekcie dokładna ocena wpływu społecznego jest również elementem ewaluacji i podsumowania – wtedy warto sięgnąć po informację zwrotną od odbiorców projektu.

- **Uczniowie zderzają się z problemami, wyzwaniem, ryzykiem i błędami, nawet kosztem gorszych efektów**

Aby było to możliwe, wsparcie musi być kierowane w stronę samodzielności uczniów, nie w stronę realizacji zadań i osiągania celów. Nauczyciel nie zapobiega porażkom, tylko zawczasu wskazuje zagrożenia. Kiedy uczniowie robią coś, co może nie przynieść najlepszych efektów – lepiej zadać im kilka pytań i ewentualnie wyrazić swoją opinię, ale pozostawić finalną ocenę sytuacji uczestnikom

projektu. Uczniowie powinni być zachęceni do przemyślanego, świadomego podążania za swoją intuicją i mieć przestrzeń, by zweryfikować ją w praktyce. Wartościowe są momenty zatrzymania w trakcie projektu i retrospektywne omówienie, do jakich kwestii na danym etapie można było podejść lepiej, a co okazało się dobrą drogą.

- **Zespół składa się z uczniów, którzy wykonują różne zadania, ale mają podobny wkład i zaangażowanie w projekt**

W projekcie idealnym każdy uczeń zajmuje się tym, w czym czuje się komfortowo i w czym chce się rozwijać. Jeśli są zadania, których wykonanie nie jest atrakcyjne, uczniowie dzielą się nimi sprawnie i są zmotywowani ze względu na chęć osiągnięcia wspólnego celu.

Rola nauczyciela w projekcie społecznym

Prawdopodobnie największym wyzwaniem dla nauczyciela prowadzącego uczniów przez projekt jest wyważenie między ingerencją a wycofaniem. Rolą nauczyciela nie jest ani pozostawianie uczniów samym sobie, ani ciągłe wpływanie na przebieg projektu czy wprowadzanie zmian. Należy okazać uczniom zaufanie i dostosowane do ich potrzeb wsparcie, które pomoże im podejmować samodzielnie, świadomie decyzje oraz działania. Kluczowa jest szczerą wiarą w uczniów. Nauczyciel, który nadzoruje i komentuje każdy krok, tworzy sytuację, w której uczniowie boją się ryzykować i szukać własnych ścieżek. Jednak stawianie przed uczniami trudnych i dużych wyzwań bez zaoferowania odpowiedniej asysty może się skończyć stagnacją projektu lub poważnymi porażkami, które ostatecznie ich zdemotywuja.

Docelowo nauczyciel pełni przede wszystkim rolę facylitatora procesów grupowych. Jest więc osobą neutralną, poza projektem, ale tworzy przestrzeń, która usprawnia znalezienie przez uczniów ich własnych odpowiedzi na kolejne pytania. To kluczowa wartość, na którą powinieneś zwrócić uwagę. Poniżej znajdziesz pozostałe rekomendacje co do Twojej roli w projekcie.

• **1. Buduj środowisko sprzyjające uczniom realizującym projekt**

Pozytywne nastawienie do projektu rodziców, innych nauczycieli uczących daną klasę oraz dyrekcji buduje u uczniów poczucie, że robią coś ważnego, i pomaga stworzyć system bieżącego wsparcia, który Cię odciąży. Na początku projektu porozmawiaj z rodzicami uczniów o przebiegu projektu i korzyściach, jakie z niego płyną. Uzyskaj ich aprobatę. Przedstaw pomysł projektu gronu pedagogicznemu i zachęć do prowadzenia z uczniami luźnych rozmów wyrażających zainteresowanie, wsparcie i pochwałę. Aby podtrzymać przyjazne, a najlepiej aktywnie pomocne środowisko, informuj na bieżąco o postępie projektu, trudnych wyzwaniach i małych sukcesach.

Przykład: Pani Ania, jeszcze zanim zapytała uczniów o chęć realizacji projektu, przedyskutowała ten temat z ich rodzicami na zebraniu. Podczas rozmowy kilkoro rodziców zadeklarowało, że może aktywnie wesprzeć takie działania. Nauczycielka przedstawiła też na radzie pedagogicznej wynikające z projektu korzyści dla uczniów i szkoły. Regularnie, korzystając z dziennika elektronicznego, wysyłała rodzicom i nauczycielom projektowy newsletter.

● 2. Dbaj, by uczniowie mieli czas i miejsce na realizację projektu

Uczniowie prawdopodobnie będą wykonywać część prac samodzielnie, w domach. Jednak bez pomocy nauczyciela może im być trudno zorganizować pracę grupową. Nauczyciel powinien upewnić się, czy uczniowie mają w szkole określony czas i dobrą przestrzeń na wspólne dyskusje i ustalenia. Najlepiej, jeśli spotkania zespołu są regularne – na lekcjach lub w umówionym terminie po nich.

Przykład: Większość klasy pani Ani zdecydowała się na realizację projektu o tematyce związanej z historią. Pani Ania uznała, że kluczowe etapy projektu uczniowie będą mogli przepracować pod jej opieką na części godzin wychowawczych. Przekonała nauczyciela historii, że warto poświęcić jedną lekcję na 3 tygodnie, by wesprzeć uczniów w planowaniu i tworzeniu materiałów do ich kampanii.

● 3. Inspiruj i motywuj uczniów, dodawaj im wiary w siebie

Aby uczniowie pozostali zmotywowani, muszą wierzyć, że dadzą radę pokonać trudności i że realizacja projektu będzie dobrą zabawą, która da innym coś wartościowego. W zbudowaniu i podtrzymaniu ekscytacji uczniów pomagają: stały kontakt, a także historie ludzi, którzy opowiadają o tym, jak zmieniają świat. Mogą być to historie szkolnych projektów albo filmy czy teksty opowiadające o działaniach społecznych.

Przykład: Pani Ania założyła na Facebooku konwersację z zespołem uczniów. W miarę regularnie wysyłała w niej uczniom linki do krótkich filmików i artykułów o działaniach społecznych młodych osób. W wiadomościach podkreślała też, że wierzy w sukces uczniów.

● 4. Prowadź przez kolejne kroki w procesie, wskazując następne cele i wyzwania i dbając o ich maksymalne rozdrobnienie

Realizacja projektu jest celem dużym, odległym w czasie i abstrakcyjnym. Warto wskazywać uczniom osiągalne, mniejsze cele, które czekają na nich w najbliższym kroku, takie jak zorganizowanie sali na koncert. Każdemu kolejnemu wyzwaniu, jakie przedstawiasz uczniom, powinna towarzyszyć dawka motywacji oraz zachęcenie do zrealizowania celu w konkretnym terminie.

Przykład: Na koniec spotkań z zespołem projektowym pani Ania mówiła uczniom, nad czym jej zdaniem warto będzie popracować na kolejnym wspólnym spotkaniu, i pytała, czy im to odpowiada. Wskazywała małe rzeczy, które – w związku ze zgodą uczniów na kolejne kroki – powinny być do czasu spotkania zrealizowane bez jej uczestnictwa. Pomiędzy spotkaniami pisała do zespołu uczniów na Facebooku, pytała, jak im idzie i czy czegoś potrzebują.

● 5. Moderuj prace grupowe na najtrudniejszych etapach projektu

Nie musisz aktywnie uczestniczyć w pracy uczniów na każdym kroku – wystarczy, że uczestnicy projektu wiedzą, co powinni robić, i mają poczucie, że mogą się z Tobą skontaktować w razie problemów. Jednak proponując uczniom, by popracowali jako grupa bez Twojej obecności, miej na uwadze, że w niektórych momentach bardziej Cię potrzebują. Takimi momentami są m.in.: określenie pomysłu na temat i formę projektu, określenie konkretnego celu, tworzenie harmonogramu realizacji projektu, ewaluacja i świętowanie zakończenia projektu.

Przykład: Uczniowie pani Ani uzgodnili z nią, że pracę grupową na godzinach wychowawczych poświęcą na kwestie wymagające uczestnictwa całego zespołu, np. na ćwiczenia i dyskusje mające prowadzić do podjęcia decyzji. Zespół pracował też na niektórych lekcjach historii, na zastępstwach oraz w domu, po zajęciach. Najczęściej uczniowie realizowali wtedy mniejsze zadania w podgrupach (np. przygotowywali posty do mediów społecznościowych) albo pracowali indywidualnie nad swoimi zadaniami.

● 6. Stawiaj kluczowe pytania i z życzliwością wyrażaj wątpliwości, by pomóc uczniom jednoznacznie określać cele, zadania, problemy i potrzeby

Pozostań w czujności – nie na to, czy uczniowie podejmują najlepsze decyzje, ale czy podejmują je z maksymalnym zrozumieniem. Jeśli jakaś decyzja budzi Twoje obawy, nie wartościuj jej, tylko przedstaw swoje wątpliwości, dając uczniom czas do ewentualnej samodzielnej zmiany zdania (pomóż im też uwierzyć, że alternatywy są równie atrakcyjne!). Kiedy dyskutują całą grupą, prowadź ich pytaniami przez kolejne poziomy szczegóły. Dbaj, by dokładnie zapisywali ustalenia i wnioski, zgadzając się na ostateczną treść.

Przykład: Członkowie podgrupy odpowiedzialnej za media społecznościowe pochwalili się pomysłem na tworzenie krótkich filmików edukacyjnych – pokazali na przykładach z internetu, jaki efekt chcą osiągnąć. Pani Ania spokojnie zadała im kilka pytań, m.in. na temat tego, ile czasu są gotowi poświęcić na produkcję, skąd wezmą sprzęt i wsparcie osoby z doświadczeniem. Uczniowie uświadomili sobie poziom trudności pomysłu. Pani Ania zaproponowała, żeby ustalili, co chcieli osiągnąć przez filmiki, i zastanowili się nad prostszymi drogami osiągnięcia celu.

- **7. Dziel się swoim prywatnym doświadczeniem z pozycji osoby starszej i służącej radą; konsultuj z uczniami ich pomysły**

Stwórz atmosferę, w której uczniowie nie przychodzą do Ciebie z pomysłami czy problemami, żebyś mógł je ocenić jako nauczyciel, ale żebyś mógł podzielić się swoją perspektywą jako zaufana osoba dorosła. Daj im znać o swojej dostępności – przypominaj, kiedy i jak mogą się z Tobą kontaktować w razie potrzeby. Staraj się wypowiadać na bazie przykładów i indywidualnych odczuć czy opinii. Uważaj na kategoryczne stwierdzenia, które mogą odebrać uczniom wiarę we własne siły i dać poczucie, że działanie w świecie dorosłych jest nieosiągalne.

Przykład: Pani Ania zachęcała uczniów do zadawania jej wszelkich pytań w trakcie przerw obiadowych, kiedy uczniowie mogli znaleźć ją w szkolnej stołówce. Jeśli uczniowie przychodzili, żeby ją o czymś powiadomić, chwaliła ich za postępy i samodzielność – nie narzucała swojego zdania, kiedy nie była o to proszona przez uczniów.

- **8. Pomagaj uczniom w klarownej komunikacji, szczególnie w sytuacji zagrożenia nieporozumieniem lub konfliktem**

Dużą częścią Twojej roli jest facylitacja procesów grupowych. Facylitacja to przede wszystkim ułatwianie komunikacji: porządkowanie dyskusji wokół wspólnych zasad i celów, tworzenie przestrzeni na wypowiedź dla każdego i dbanie o uwzględnienie podczas podejmowania decyzji zaakceptowanych przez grupę kryteriów i czynników. Kiedy pojawiają się niezgodności, warto pomóc stronom sporu dotrzeć do jego sedna i poszukać kompromisu. Jeśli w grupie są osoby mające problem z komunikacją albo wywołujące konflikty – rozmawiaj z nimi indywidualnie.

Przykład: Kiedy w zespole powstał podział na grupy mające różne wizje projektu, pani Ania poprosiła uczniów, by w małych grupach opracowali plusy i minusy obu propozycji. Po ich wypisaniu okazało się, że większości odpowiada pierwszy z pomysłów, który przegłosowali. Pozostało kilka niezadowolonych osób, które mogły podzielić się swoimi opiniami na forum. W kolejnych dniach pani Ania porozmawiała z nimi pojedynczo, zachęciła do pójścia za pomysłem reszty i zapewniła, że zawsze będą mogli się wycofać. Wkrótce znów spytała każdego o wrażenia i zachęciła do podzielenia się nimi z resztą zespołu.

- **9. Podpowiadaj narzędzia i techniki, z których warto skorzystać przy realizacji danego zadania**

Bez względu na to, czy dany krok realizowany jest pod Twoim okiem, czy nie, warto nie tylko postawić przed uczniami jasny cel, lecz także dać im narzędzia pomocne w jego osiągnięciu. Możesz polecać konkretne działania w grupach, podgrupach i indywidualnie, możesz też wesprzeć uczniów w rejestracji na platformie Zwolnieni z Teorii, gdzie znajdują wskazówki, zadania i inspiracje.

Przykład: Uczniowie musieli przemyśleć zasady prowadzenia strony projektu na Facebooku. Pani Ania zaproponowała im, by każda osoba znalazła po 3 strony, które w atrakcyjny sposób kierują przekaz do grupy odbiorców podobnej do grupy docelowej projektu. Następnie uczniowie w mniejszych grupach wypisali plusy i minusy prowadzenia tych stron. Podgrupy złączyły wnioski w jedną listę uwag o możliwych pozytywnych i negatywnych zachowaniach względem odbiorców. Uczniowie głosowali nad poszczególnymi punktami: czy zgadzają się dążyć do działań ocenionych pozytywnie i unikać tych negatywnych.

• 10. Chwal uczniów indywidualnie i jako grupę, świętuj z nimi małe sukcesy

Podtrzymywanie emocjonalnego zaangażowania i motywacji w trakcie projektu wymaga nagradzania uczniów nie na koniec, ale po kolejnych etapach i wyzwaniach. Uważnie obserwuj prace projektowe, zauważaj drobne osiągnięcia i świętuj je z uczniami. Chwal ich także indywidualnie. Jeśli nie jesteś pewien, jak nagradzać uczniów, możesz na początku projektu poprosić ich o burzę mózgów i podanie własnych propozycji.

Przykład: Pani Ania szczerze gratulowała uczniom po zrealizowaniu każdego większego kroku w projekcie i mówiła, co jej zdaniem poszło im najlepiej w trakcie pracy. Zachęcała do zapisywania swoich wrażeń na Tablicy małych sukcesów – tam uczniowie mogli dzielić się tym, co im się podobało w działaniu całej grupy, konkretnych osób lub siebie samych.

Projekt społeczny w kontekście konkretnej szkoły podstawowej

Ważnymi elementami Twojej roli w projekcie są: zorganizowanie uczniom czasu i miejsca na realizację projektu, a także budowanie przyjaznego nastawienia do projektu wśród społeczności szkolnej. Niestety nie możemy dać Ci wyczerpujących rad, jak wpleść projekt społeczny w kontekst Twojej szkoły i Twojej klasy – sytuacje nauczycieli różnią się od siebie pod tym względem diametralnie. Postaramy się jednak zwrócić Ci uwagę na pewne kluczowe aspekty i dać uniwersalne wskazówki. Jeśli będziesz potrzebować wsparcia w dostosowaniu projektu do warunków Twojej szkoły, Twój doradca ze *Szkoły dla innowatora* jest gotowy wesprzeć Cię w tym indywidualnie.

Wplecenie pracy nad projektem w zajęcia lekcyjne

Praca z uczniami w ramach zajęć oczywiście wymaga gotowości wszystkich stron do poświęcenia pewnej ilości czasu na procesy grupowe. Możesz zdecydować się na przeznaczenie części godzin swojego przedmiotu na realizację projektu. Możesz również ustalić z innymi nauczycielami, że udzielią zespołowi projektowemu wsparcia na swoich godzinach lekcyjnych.

Praca nad projektem wydaje się szczególnie zasadna na godzinach wychowawczych, ale może być prowadzona na każdym przedmiocie. Wspiera bowiem realizację umiejętności, które według Ministerstwa Edukacji Narodowej¹ są najważniejsze w szkole podstawowej. Jak mówi podstawa programowa: *Kształcenie ogólne w szkole podstawowej ma na celu: wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym ofiarności, współpracy, solidarności, [...] wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, [...] rozwijanie kompetencji, takich jak: kreatywność, innowacyjność i przedsiębiorczość, [...] kształtowanie postawy otwartej wobec świata i innych ludzi, aktywności w życiu społecznym oraz odpowiedzialności za zbiorowość.*

Również w podstawach programowych poszczególnych przedmiotów na poziomie wymagań ogólnych, a czasem również i treści szczegółowych, znajdują się punkty, które jeszcze silniej motywują Twoją pracę z uczniami nad projektem. Pamiętaj również, że możesz zdecydować się na realizację z uczniami projektu o tematyce bezpośrednio związanej z treściami, nad którymi mieliście pracować w tym roku. Projekty mogą dotyczyć problemów społecznych związanych z historią, plastyką czy matematyką – możliwości jest wiele, a poszukiwanie problemów społecznych dotyczących Twojego przedmiotu otworzy uczniom oczy na jego wartość.

Największą trudnością w realizacji projektu na lekcjach może być niechęć części klasy do brania w nim udziału. Jednak i na tę sytuację jest rozwiązanie! Pracując z zespołem projektowym nad ważnymi decyzjami, możesz dać pozostałym osobom inne, samodzielne lub zespołowe zadania. Będzie świetnie, jeżeli prowadząc w ramach projektu lekcję o wyznaczaniu celów czy planowaniu pracy, zaangażujesz również tych, którzy nie należą do zespołu projektowego. Możesz to zrobić przez umieszczenie treści w bardziej uniwersalnym kontekście i odniesienie ich do tego, co jest bliskie tym uczniom. Proponujemy, by także wypracowali w formie SMART cel, jednak dotyczący ich osobistego życia, a następnie zaplanowali zgodnie z metodą projektową zadania prowadzące do osiągnięcia tego celu.

Wyznaczenie czasu spotkań poza lekcjami

Twoje spotkania z zespołem projektowym (lub zespołami projektowymi) mogą się odbywać również po lekcjach, np. w ramach koła. Możesz mieć wsparcie innych nauczycieli i prowadzić zespół wspólnie z nimi – niekoniecznie musicie wtedy pojawiać się na spotkaniach koła co tydzień.

Dzięki formie pozalekcyjnej uczniowie jeszcze bardziej odczuwają autonomię i dobrowolność prac nad projektem. Spotykanie się po lekcjach jest jednak dodatkowym obciążeniem i wymaga większej motywacji. Uczniowie mogą częściej nie pojawiać się na umówionych spotkaniach, czym niekoniecznie musisz się przejmować (to ich projekt!), ale rozumiemy, że może to być frustrujące. Ten problem będzie wymagał poświęcenia większej ilości energii w motywowanie uczniów, angażowanie ich w projekt na poziomie radości z pracy i poczucia współodpowiedzialności. Zachęcamy do uatrakcyjnienia spotkań po lekcjach, np. przez umożliwienie uczniom przynoszenia przekąsek czy wspólne wyjścia projektowe.

---

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej.

Ważne, by zespół miał stały czas i miejsce na wspólne omawianie kluczowych kwestii, dlatego nie polecamy realizacji projektu w ramach godzin zastępczych, choć jest to możliwe. Warto porozmawiać z gronem pedagogicznym o umożliwieniu uczniom pracy zespołowej w tego typu sytuacjach, jednak powinny być to najwyżej dodatkowe godziny na projekt, które zyskują uczniowie.

Etapy realizacji projektu społecznego

W kolejnej części tego przewodnika chcielibyśmy dokładniej przybliżyć Ci kolejne kroki, w których realizacji będziesz wspierać uczniów. W każdym kroku radzimy Ci, do czego warto dążyć, przybliżamy Twoją rolę i dajemy wskazówki, jakie narzędzia możesz wykorzystać i jak pracować z uczniami, żeby dawać im jednocześnie wsparcie i autonomię.

Do każdego z etapów przypisaliśmy po dwa cele o różnych poziomach trudności. Cele minimum (zapisane jako **będzie dobrze**) są drogowskazem, punktami odniesienia. Miej je na uwadze, prowadząc uczniów przez kolejne wyzwania. Te cele są sednem procesu projektowego – ich realizacja daje możliwość przejścia do kolejnych kroków. Przedstawiliśmy również cele maksimum (**będzie świetnie**), które mają być dla Ciebie inspiracją do ambitniejszego podejścia, podjęcia kolejnych wyzwań i pogłębienia doświadczenia uczniów. Staraj się realizować również te cele, jeśli zarówno Ty, jak i grupa projektowa macie na to siłę. Podejmując się dodatkowych aktywności w kolejnych krokach projektu, dasz uczniom możliwość maksymalnego skorzystania z doświadczeń i jeszcze pełniejszego rozwoju, a także wspólnie z nimi zwiększysz szanse na sukces działań.

Na projekt społeczny składają się cztery kluczowe etapy: inicjacji, planowania, realizacji i zakończenia. Szczególnie uczniowie, ale również i Ty, możecie mieć skłonności do kładzenia największego nacisku na fazę realizacji. Pamiętaj jednak, że projekt to nie tylko działanie społeczne, ale przede wszystkim doświadczenie edukacyjne, w które uczniowie powinni wejść z maksymalnym zaangażowaniem emocjonalnym i świadomością procesu, a wyjść z niego z praktycznymi wnioskami. Dlatego warto podejść do każdego z etapów z równym zaangażowaniem.

Etap inicjacji

Pierwszy z czterech etapów realizacji projektu to budowanie fundamentów pod kolejne tygodnie lub miesiące pracy. Na etapie inicjacji powstaje zespół złożony z chętnych osób. Zespół ten mniej lub bardziej świadomie kształtuje swoją kulturę pracy, wypracowuje zasady i obyczaje. Na początku buduje się też atmosferę w grupie i nastawienie emocjonalne uczniów do projektu – jeśli będą naprawdę zainspirowani, to kolejne etapy będą dużo łatwiejsze. Etap inicjacji prowadzi do sformułowania konkretnego, osiągalnego i atrakcyjnego dla uczniów celu projektu. Warto poświęcić na odpowiednie zbudowanie tych podstaw tyle czasu i uwagi, ile grupa potrzebuje – Twoje zaangażowanie na tym etapie zaprocentuje później!

Zainspirowanie uczniów

Bardzo ważnym, pierwszym krokiem jest zachęcenie uczniów do realizacji projektu, wzbudzenie w nich autentycznego entuzjazmu i zaproponowanie udziału.

- ▶ **Twoją rolą** jest przedstawienie uczniom propozycji aktywności – stworzenia własnego projektu społecznego. W zależności od Twojej decyzji będą realizować go w mniejszym lub większym stopniu w ramach lekcji.
- ▶ **Będzie dobrze**, jeśli po tym kroku uczniowie będą rozumieć, z czym wiąże się realizacja projektu – jakie korzyści, ale też jakie obowiązki będzie pociągać za sobą decyzja o zaangażowaniu się w projekt. Uczniowie powinni mieć informacje, na podstawie których mogą zdecydować się na udział.
- ▶ **Będzie świetnie**, jeśli uczniowie będą w stanie sobie wyobrazić, ile mogą osiągnąć dzięki realizacji projektu, jak bardzo będzie to dla nich integrujące, przełamujące blokady i ekscytujące doświadczenie. Staraj się też, by uwierzyli we własne siły i mieli poczucie mocy sprawczej.

• Wskazówki:

1. Zaczynaj od swojego autentycznego entuzjazmu. Młodzież mocniej się zaangażuje, kiedy zobaczy, że to zaangażowanie jest widoczne u Ciebie.
2. Pokaż przykłady zrealizowanych projektów społecznych, które znajdziesz na platformie *Zwolnieni z Teorii*. To ułatwi młodzieży zrozumienie i wyobrażenie sobie, czym jest i jak przebiega projekt społeczny. Możesz zaprosić uczniów do zastanowienia się nad tym, co dobrego udało się zrobić dzięki przykładowym projektom i jakie korzyści odnieśli sami uczniowie.

3. Zapewnij, że projekt to dzieło uczniów, a nie zadanie realizowane według Twoich oczekiwań. Temat projektu i zakres działań ma być wynikiem pomysłów i wkładu pracy uczestników. Nie będzie to podobne do dodatkowych prac domowych czy ocenianych sprawdzianów – to wspólne tworzenie przez uczestników czegoś własnego, z Twoim nienarzuconym wsparciem.
4. Upewnij się, że młodzież rozumie swoje zadania w projekcie i podział ról. Świadomość, co będzie należało do uczniów, a jakie wsparcie dostaną od Ciebie, jest ważna, żeby uniknąć późniejszych nieporozumień i rozczarowań.
5. Jak na każdej drodze, będą się pojawiać różne wyzwania. Warto uprzedzić o tym uczniów i przedstawić im wizję pokonania trudności z Twoim wsparciem. Przedstaw projekt jako możliwość osiągnięcia nie jednego dużego, ale też wielu małych – zespołowych lub indywidualnych – sukcesów. Spróbuj pokazać wyzwania jako coś ekscytującego.
6. Przekaż jasny komunikat, że zespół może liczyć na Twoje wsparcie na każdym etapie projektu. Na samym początku, kiedy młodzież nie do końca rozumie, co trzeba będzie zrobić, i pojawiają się wątpliwości, ta obietnica wsparcia będzie szczególnie wartościowa.
7. Staraj się od samego początku stworzyć przyjazne środowisko. Już podczas inspirowania uczniów zadbaj o takie elementy tego procesu jak: brak oceny, niewartościowanie pomysłów, otwarta komunikacja (możliwość zadawania pytań i wyrażania wątpliwości), brak presji, zaangażowanie uczniów w dyskusję.
Nie zapominaj też o sobie! Pomyśl, czego Ty potrzebujesz, żeby wspierać uczniów i czuć się dobrze w tej roli.
8. Pokonanie rutyny oraz wybór ciekawej formy przekazania wiadomości i rozmowy o projekcie społecznym pozwolą bardziej zainteresować młodzież tematem. W tym celu możesz skorzystać np. z krótkich filmików, w których uczniowie opowiadają o projektach zrealizowanych przez ich zespoły – takie materiały możesz znaleźć na profilu Zwolnionych z Teorii na YouTube.
9. Wykorzystaj język korzyści. Do pokazania, czym jest projekt społeczny, możesz zastosować poniższe schematy – ułatwią one podkreślenie korzyści, jakie młodzież i beneficjenci odniosą dzięki realizacji projektu społecznego:
  - **DLACZEGO** warto realizować projekt społeczny?
  - **KOMU** daje korzyści realizacja projektu społecznego?
  - **CO** daje realizacja projektu społecznego?
  - **W JAKI SPOSÓB** można zrealizować projekt społeczny?
10. Przedstaw zasady realizacji projektu. Jeśli na podstawie własnych możliwości zdecydowałeś, czy działania będą prowadzone po lekcjach, czy w ich trakcie, ile czasu chciałbyś, żeby trwała realizacja projektu oraz czy jego tematyka i forma będą ograniczone przez przedmiot, który prowadzisz – daj o tym znać uczniom.

Poznanie problemów społecznych bliskich uczniom

Jeszcze zanim uczniowie będą pewni, czy chcą brać udział w projekcie, warto wspólnie z nimi zastanowić się nad tym, z jakim niekorzystnym zjawiskiem chcieliby coś zrobić – co chcieliby zmienić w swoim najbliższym środowisku.

- ▶ **Twoją rolą** jest zaproponowanie uczniom zadania lub zadań prowadzących do głębszej refleksji nad problemami społecznymi w ich otoczeniu. Po Twojej stronie jest zaktywizowanie uczniów, moderacja rozmowy oraz zadbanie o uwzględnienie przemyśleń każdego z nich i wypisanie w punktach problemów społecznych, na których potencjalnie może skupiać się projekt.
- ▶ **Będzie dobrze**, jeśli każdy uczeń będzie mógł zaproponować problemy, które obserwuje i które są dla niego ważne.
- ▶ **Będzie świetnie**, jeżeli dzięki moderowanym dyskusjom dasz uczniom możliwość głębszej refleksji i analizy otaczającej ich rzeczywistości społecznej, a także jeżeli dostaną oni szansę podzielenia się swoim osobistym stosunkiem do zaobserwowanych problemów i lepszego zrozumienia ich sedna.

• Wskazówki:

1. Daj przestrzeń na refleksję, nie tylko dyskusję. Burza mózgów pomoże Wam ostatecznie ustalić problemy, które widzicie, jednak najlepiej, żeby uczniowie mogli najpierw zastanowić się sami (zapisując swoje pomysły na kartkach) lub w małych podgrupach. Postaraj się zaproponować ćwiczenia zespołowe i indywidualne, które postawią przed uczniami więcej pytań na temat znanych im problemów społecznych.
2. Pamiętaj, że ten krok jest integralną częścią projektu – warto, by uczniowie zwrócili szczególną uwagę na problemy społeczne, wokół których oni sami lub ich koledzy chcieliby potem realizować projekt. Daj uczniom szansę na zauważenie tego, co ważne dla nich samych i dla innych osób.
3. Możecie się zainspirować problemami społecznymi, których dotyczyły projekty w ramach Olimpiady Zwolnieni z Teorii. By mieć dostęp do opisów zrealizowanych projektów, Ty lub uczniowie potrzebujecie rejestracji na platformie Zwolnieni z Teorii, o czym przeczytasz więcej na końcu tego przewodnika.
4. Aby wypisane problemy były wystarczająco szczegółowe, warto myśleć o konkretnych obszarach, takich jak: edukacja, kultura, ekologia i natura, zdrowie i sport, przestrzeń miejska, społeczeństwo obywatelskie czy społeczność lokalna.

5. Jeśli chciałbyś, by uczniowie skupili się na problemach lokalnej społeczności, możesz na tym etapie zaproponować aktywność badawczą. Możecie np. przeprowadzić rozmowy z mieszkańcami Waszej miejscowości albo przejrzeć i przeanalizować informacje w lokalnej prasie.
6. Bardzo wartościowe będzie wyjście od indywidualnego doświadczenia uczniów, np. retrospektywna rozmowa o tym, co spotkało ich w ciągu ostatniego miesiąca i co chcieliby zmienić. Możliwe, że z Twoją pomocą uczniom uda się w niektórych własnych problemach dostrzec powtarzalne schematy, na których zwalczaniu może potem opierać się projekt.
7. Zwróć uwagę, że ten krok nie ma być jedynie grupowym zapisaniem haseł. Im bardziej uczniowie będą mogli zgłębić poszczególne problemy, tym bardziej skorzystają i tym głębiej zmotywują się do pracy nad osiągnięciem społecznej zmiany.

Dobór i kształtowanie zespołów

Uczniowie zaczynają tworzyć grupę, która będzie pracowała nad wspólnym celem przez długi czas. Ważne, by projekt społeczny był aktywnością dobrowolną – niech do zespołu dołączą tylko chętne osoby. Jeśli zdecydowałeś się realizować projekt na lekcji, część klasy może być do tego niechętna. Pamiętaj, że przymuszanie uczniów do działania, które ma przede wszystkim wynikać z ich zaangażowania emo-cjonalnego, mija się z celem.

Nowy zespół powinien ustalić swoje oczekiwania i potrzeby dotyczące wspólnej pracy, najlepiej zapisując je w formie kontraktu.

- ▶ **Twoją rolą** jest zebranie chętnych osób i na podstawie ich liczby decyzja o ewentualnym podziale na oddzielne zespoły projektowe. Jeśli ma nastąpić podział, zadбай o uświadomienie uczniom ważnych kryteriów, takich jak wspólny pomysł na projekt, uzupełniające się umiejętności czy naturalne role w grupie. Zaproponuj formę, w której będą mogli przedstawić swoje cechy i preferencje innym. Zadбай o wymianę potrzeb i obaw między uczniami oraz o zespołowe ustalenie zasad pracy – bądź bezstronnym moderatorem dyskusji, jednak poinformuj uczniów również o swoich potrzebach.
- ▶ **Będzie dobrze**, jeśli powstanie zespół naprawdę chętnych do działania uczniów, który będziesz w stanie prowadzić i wspierać na warunkach, które Ci odpowiadają. Jesteśmy przekonani, że uczniom najlepiej będzie się pracowało w grupach do 10 osób, ale wszystko warto modyfikować, tak by odpowiadało na potrzeby Twoje i klasy.
- ▶ **Będzie świetnie**, jeśli powstanie zespół (lub zespoły), w którym uczniowie indywidualnie się dogadują, uzupełniają się osobowościowo i kompetencyjnie oraz wykazują zainteresowanie realizacją projektu w podobnej formie lub tematyce.

• Wskazówki:

1. Jeśli chętnych jest więcej niż 10 osób, rozważ wspieranie kilku oddzielnych projektów. Możesz wtedy w łatwy sposób równolegle prowadzić wszystkie zespoły przez kolejne kroki, proponując im podobne narzędzia do osiągnięcia ich celów. Dodatkowo zespoły będą mogły wymieniać się doświadczeniami. Podejmij decyzję świadomie, bo więcej zespołów to więcej indywidualnych pytań, próśb o porady i problemów, z którymi uczniowie będą się do Ciebie zwracać.
2. Jeśli chętnych jest więcej niż 10 osób, ale wolisz, by realizowany był tylko jeden projekt, tym bardziej pamiętaj, by w trakcie przyszłych działań dbać o pracę w mniejszych i mieszanych podgrupach. Da ona przestrzeń na głębszą komunikację i lepszą integrację wokół wspólnego celu.
3. Jeśli powstaje więcej niż jeden zespół, pozwól uczniom na maksymalnie samodzielny, ale równocześnie świadomy dobór. Uczniowie będą mieli tendencję do formowania grup złożonych ze znajomych. Zanim przywiążą się do wizji pracy z przyjaciółmi, zadbaj o odpowiednie ćwiczenia, które pozwolą im uwzględnić czynniki inne niż tylko koleżeńskie.
4. Kluczowym kryterium podziału na zespoły powinna być perspektywa wypracowania wspólnego, angażującego wszystkich celu. Możesz skorzystać z efektów pracy nad otaczającymi problemami społecznymi i poprosić uczniów o wybranie tych, którymi chcieliby się osobiście zająć. Mogą zapisać swój wybór na kartkach, głosować lub w innej formie zaprezentować grupie swoje preferencje.
5. Wymyślanie zasad pracy w grupie nie musi być powierzchownym ustaleniem, że nie warto przerywać innym wypowiedzi. Możesz przykładowo spróbować zachęcić uczniów do dyskusji w mniejszych grupach i wypisania tego, co pasowało im lub nie w dotychczasowych doświadczeniach zespołowych. Na podstawie rekomendacji i obaw, które w ten sposób powstaną, uczniowie mogą zaproponować po dwie zasady, które następnie wspólnie przedyskutują i przegłosują.

Pomysł na projekt

Uczniowie tworzą już jeden lub więcej zespołów. Następnym krokiem jest określenie wspólnej wizji projektu. Projekt społeczny ma wprowadzać zmianę związaną z problemem ważnym dla uczestników – ich zadaniem jest więc wymyślenie tematyki projektu i formy podejmowanych działań.

- ▶ **Twoją rolą** jest moderacja dyskusji i zaproponowanie zadań, które pomogą uczniom kreatywnie się otworzyć. Zadawaj też uczniom pogłębiające pytania, które rozwiną koncepcję projektu, ale także zapobiegają wybraniu zbyt trudnego wyzwania. Na koniec Twoją rolą jest wsparcie uczniów w procesie podejmowania decyzji i upewnienie się, że osoby, którym decyzja najmniej odpowiada, pozostaną zmotywowane do realizacji projektu.

- ▶ **Będzie dobrze**, jeśli uczniowie odpowiedzą jako grupa na pytania: co, dla kogo i po co robimy? Zespół powinien podjąć decyzję opartą na większościowej, a najlepiej konsensualnej zgodzie.
- ▶ **Będzie świetnie**, jeśli uczniowie uwzględnią we wspólnej wizji elementy ważne dla wszystkich członków zespołu i pójdą na kompromisy w kwestiach spornych.

- **Wskazówki:**

1. Proces pracy nad wizją powinien się składać z małych kroczków – małych porcji pytań, na które uczniowie szukają odpowiedzi. Jest to kluczowe, by uwolnić kreatywność zespołu.
2. Spróbuj zacząć pracę nad pomysłem na projekt od wsparcia uczniów w analizie zasobów i możliwości zespołu. Niech określą indywidualnie, jaki wysiłek, czas, ale też kompetencje są gotowi włożyć w projekt – czym mogą się podzielić jako jednostki.
3. Pomysł na projekt ma być odpowiedzią na problem społeczny, należy więc na wczesnym etapie ustalić, jakim problemem zespół chciałby się zająć. Dobrze, by uczniowie pogłębili swoją wiedzę o tym problemie i poszukali działań, które już z nim walczą. Poleć uczniom przejrzanie pod tym kątem szkolnych podręczników, stron organizacji pozarządowych czy artykułów w mediach.
4. Dogłębne zrozumienie potrzeb osób, do których kierowany jest projekt, to podstawa metody Design Thinking. Jeśli chcesz działać zgodnie z tą metodą, poprowadź uczniów przez następujące kroki:
  - empatyzację z odbiorcami projektu poprzez wczucie się lub faktyczne wejście w ich sytuację;
  - zdefiniowanie leżącego u podstaw ich doświadczeń problemu;
  - kreatywną burzę mózgów w atmosferze braku oceny, generującą nawet najbardziej abstrakcyjne pomysły.
5. Inspiracji na formę działania warto szukać także we wcześniej zrealizowanych projektach społecznych, które znajdziecie na platformie Zwolnieni z Teorii. Pamiętaj, by inspirować uczniów działaniami, które są na miarę ich sił i wieku.
6. Warto wskazać uczniom określone formy działania, jak np.:
  - kampanie społeczne (edukujące, promujące postawy), które mają dotrzeć z ważnym komunikatem do szerokiego grona odbiorców;
  - wydarzenia publiczne, czyli warsztaty, wykłady, pikniki sąsiedzkie, konkursy czy koncerty;
  - formy charytatywne, czyli zbiórki pieniędzy lub zasobów na rzecz konkretnych osób i organizacji.

7. Pamiętaj, że uczniowie mogą realizować swoje działania na żywo lub całkowicie online. Szczególnie proste działania online to prowadzenie edukacyjnych profili w mediach społecznościowych i nagłaśnianie problemu społecznego. Można też organizować wydarzenia w Internecie – robić transmisje na żywo z koncertów i wykładów czy tworzyć angażujące społeczności i spotkania online.
8. O ile projekt będzie angażował emocjonalnie uczniów, nie musi on być wyjątkowym, przełomowym działaniem. Warto powtarzać to, co inni dorośli lub młodzież już robią, i dołożyć do tego swoją cegiełkę. Nie trzeba szukać oryginalnych i skomplikowanych pomysłów, prostota będzie równie skuteczna, zarówno jeśli chodzi o cel projektu, jak i o rozwój uczniów.

Doprecyzowanie pożądanych efektów

Zespół uczniów uzgodnił już, dla kogo, po co i w jakiej formie chce wspólnie działać. Pomysł należy teraz zamienić w konkretny, motywujący cały zespół i osiągalny cel. Musi on być maksymalnie przemyślany, bo będzie podstawą do planowania zadań. Formułowanie go powinno w miarę możliwości przebiegać zgodnie z koncepcją SMART, według której cel ma być:

- skonkretyzowany – doprecyzowany i jednoznaczny, łatwy w zrozumieniu i jasny dla wszystkich członków zespołu;
  - mierzalny – dający możliwość sprawdzenia, czy został osiągnięty, odwołujący się do konkretnych działań i ich liczbowych efektów, nie do abstrakcyjnych wartości;
  - atrakcyjny – pociągający uczniów do pracy nad nim, motywujący;
  - realny – możliwy do wykonania w warunkach towarzyszących projektowi, przy zachowaniu granic Twoich i uczniów;
  - terminowy – wyznaczający okres lub tzw. deadline realizacji.
- ▶ **Twoją rolą** jest przedstawienie uczniom kryteriów dobrze sformułowanego celu, zebranie od nich propozycji jego brzmienia, a następnie dopilnowanie ostatecznego wyboru celu spełniającego wspomniane kryteria i akceptowanego przez cały zespół.
- ▶ **Będzie dobrze**, jeśli po tym kroku efektem będzie zapisany cel spełniający kryteria konkretności, osiągalności i atrakcyjności, zgodny z potrzebami i wcześniejszym pomysłem uczniów.
- ▶ **Będzie świetnie**, jeśli uczniowie ustalą cel zgodny z metodą SMART. Jeszcze lepiej będzie, jeśli zespół zdecyduje się na cel minimum, łatwy do osiągnięcia, oraz drugi cel – trudny, ambitny, jeszcze bardziej inspirujący i motywujący. Uczniowie muszą jednak mieć świadomość, że jego stu procentowa realizacja może się okazać niemożliwa, i być na to gotowi.

- **Wskazówki:**

1. Pokaż i przeanalizuj z uczniami kilka przykładów dobrze i źle sformułowanych celów. Zapytaj uczniów, jakie mogą być konsekwencje dla zespołu, jeśli zostaną zaniedbane poszczególne kryteria SMART.
2. Ważne, by uczniowie pamiętali o grupie osób, której zdecydowali się pomóc przez projekt. Niechjeszcze raz zastanowią się, czy spełnienie danego celu przyniesie korzyść beneficjentom. Aby upewnić się o sensowności celu, uczniowie mogą spytać o opinię przedstawicieli grupy odbiorców.
3. Jeżeli uczniowie będą realizować ten krok poprzez burzę mózgów, kluczowe będzie oddzielenie fazy zielonej (kiedy nie ocenia się pomysłów) od fazy czerwonej (krytycznej). Bardzo możliwe, że dopiero w drugim podejściu, już po zebraniu pomysłów na sformułowanie celu i przeanalizowaniu ich braków, uczniowie wpadną na faktycznie dobry cel.

Etap planowania

Planowanie ma pokazać drogę do osiągnięcia wcześniej określonego celu. Droga ta powinna zostawiać przestrzeń na elastyczność. Jednocześnie dzięki uporządkowaniu dalszej pracy na etapie planowania można zapobiec wielu problemom i niespodziankom wymagającym dodatkowej reakcji. Ostatecznym efektem etapu planowania powinien być harmonogram zadań przydzielonych do pojedynczych uczniów lub mniejszych podgrup.

Analiza grupy odbiorców

Krok ten dotyczy większości projektów, ponieważ zazwyczaj, aby osiągnąć cel, uczniowie muszą dotrzeć z informacją o swoim działaniu do dużej grupy odbiorców. Dotyczy to promocji otwartego wydarzenia w mieście, budowania zasięgu kampanii społecznej w mediach społecznościowych czy zapraszania jak największej liczby osób do udziału w zbiórce charytatywnej. Uczniowie muszą być świadomi, do kogo będą kierowali swoje komunikaty. Co ważne, niekoniecznie musi być to ta sama grupa, której projekt najbardziej pomoże – jeśli uczniowie chcą pomóc dyskryminowanym osobom z niepełnosprawnościami, raczej skierują się do ich otoczenia, by uświadomić krzywdzące zachowania.

- ▶ **Twoją rolą** jest wspomaganie uczniów pytaniami pomocnymi w sprecyzowaniu cech i zachowań charakterystycznych dla grupy odbiorców.
- ▶ **Będzie dobrze**, jeśli uczniowie na podstawie swoich doświadczeń stworzą charakterystykę grupy docelowej i zastanowią się, co może być dla tej grupy atrakcyjne i korzystne, a co odrzucające.
- ▶ **Będzie świetnie**, jeśli uczniowie przeanalizują grupę odbiorców na podstawie researchu, obserwacji lub bezpośrednich rozmów.

- **Wskazówki:**

1. Aby wesprzeć uczniów, możesz posłużyć się następującymi pytaniami:
  - Komu pomaga projekt – do kogo jest skierowany?
  - Jakie potrzeby mają odbiorcy projektu?
  - W jaki sposób można dotrzeć do odbiorców – jakimi kanałami?
  - Jak zmieni się życie/wiedza/świadomość odbiorców projektu dzięki skorzystaniu z tego, co im przygotujecie?
  - Jakie inne korzyści mogą być ważne dla odbiorców? Jak zachęcić ich do udziału w organizowanych wydarzeniach lub zbiórkach czy do zapoznawania się z przygotowanymi dla nich treściami?
  - Jakie oczekiwania w związku z wybranym tematem projektu może mieć odbiorca?
2. Zaproponuj uczniom, by najpierw opracowali odpowiedzi na powyższe pytania w małych grupach, a dopiero na koniec złączyli efekty swojej pracy w całość. Pozwoli to na uwzględnienie wszystkich uwag w dużo krótszym czasie, a równocześnie na bardziej angażujące rozmowy prowokujące do wyciągania wniosków.
3. Aby najlepiej zrozumieć grupę odbiorców i z nią empatyzować, uczniowie mogą odbyć kilka rozmów lub wywiadów, przeprowadzić krótką ankietę, a także w mniejszych grupach spróbować poobserwować zachowanie odbiorców w sytuacjach codziennych. Wyruszenie poza szkołę może być też świetną okazją do promocji projektu!
4. Ciekawym elementem analizy odbiorców może być tworzenie opisu bohaterów. Uczniowie mogą opracować w grupach profile różnych postaci będących częścią grupy docelowej. Mogą nazwać swoich bohaterów, przypisać im przykładowe cytaty i określić cechy charakteru oraz zachowanie tych osób.
5. Analiza profilu odbiorców jest tylko narzędziem służącym do dokładniejszego planowania projektu, tak aby odpowiadał na potrzeby grupy docelowej. Jeśli uczniowie mają trudności z pogłębionym zidentyfikowaniem tej grupy, nie jest to problem. Możliwe, że dotrą przez to do mniejszej liczby osób, ale nie powinno to zmienić ich radości z projektu, nie przekreśla też nauki, jaką z niego wyniosą.

Potrzebne zasoby i sposoby ich pozyskania

Na tym etapie uczniowie odpowiadają sobie na pytania: czego potrzebujemy do realizacji naszego projektu i jak to zdobędziemy? Bywają to takie rzeczy jak: miejsce do organizacji wydarzenia, materiały potrzebne do przeprowadzenia warsztatów, wydrukowane plakaty i taśma, poczęstunek dla zaproszonych osób czy mały budżet na promocję postów w mediach społecznościowych. Ważne, by ustalić sposób pozyskania zasobów na tym etapie, żeby uwzględnić go przy planowaniu zadań.

- ▶ **Twoja rola** w tym kroku jest przede wszystkim konsultacyjna. Jesteś blisko uczniów, by służyć im radą, opinią i przypominać o rozsądku, kiedy nierealistycznie podchodzą do zasobów. Możesz też występować w roli osoby, która ma kontakt z rodzicami, dyrekcją i innymi nauczycielami i potrafi ocenić możliwość zdobycia określonego wsparcia.
- ▶ **Będzie dobrze**, jeśli powstanie wyczerpująca lista zasobów, które mogą się przydać podczas projektu. Warto, by uczniowie krytycznie się jej przyjrzeni, zdecydowali o niezbędnych środkach i zaplanowali sposób ich zdobycia.
- ▶ **Będzie świetnie**, jeśli uczniowie zaplanują pewny sposób pozyskania kluczowych zasobów, ale także spróbują znaleźć dodatkowe środki, podejmując się odważnych działań wymagających wykonania dodatkowego zadania albo porozmawiania z nieznanymi dorosłymi.

• Wskazówki:

1. Jeśli udało Ci się zbudować sprzyjające środowisko szkolne, to uczniowie mają przetart szlaki, by samodzielnie poprosić dyrekcję o udostępnienie sal czy sprzętu. Wspieraj ich, ale staraj się nie wyręczać.
2. Ważnym źródłem wsparcia są rodzice uczniów, którzy dzięki swojej pracy lub znajomym mogą zorganizować tani druk plakatów czy dostawę poczęstunku.
3. W przypadku zapotrzebowania na drobne materiały uczniowie mogą umówić się na wkład własny – każdy przyniesie swoją taśmę, plik kartek czy owoce.
4. Jeśli projekt szuka wsparcia finansowego, często wsparciem służą rady rodziców albo zaufani partnerzy szkoły.
5. Wymagającym, ale możliwym do zrealizowania wyzwaniem jest przekonanie do pomocy lokalnej firmy. Warto zachęcić uczniów do zastanowienia się nad tym, co mogą zaoferować przedstawicielom miejscowego biznesu – często są to korzyści promocyjne i wizerunkowe.
6. Dobrą formą zbierania funduszy w szkole są też kiermasze, na których uczniowie sprzedają własnoręcznie zrobione wypieki czy prace plastyczne.

Wyszczególnienie zadań

Prostym, a dającym niesamowite efekty narzędziem planowania jest tzw. Work Breakdown Structure, czyli podział pracy oparty na strukturze drzewka zadań. Składa się ono z celu, do którego przyporządkowuje się ogólnie opisane zadania wymagane do jego osiągnięcia. Następnie każde z wypisanych zadań staje się samodzielnym celem, które wymaga bardziej szczegółowych kawałków pracy. Takie pogłębianie trwa tak długo i zajmuje tyle poziomów, ile potrzeba, by wyklarowały się konkretne, krótkie i zrozumiałe dla wszystkich zadania. Pomoże to w świadomym podjęciu się działań przez poszczególne osoby i zapobiegnie niezrozumieniu przez nich zadania.

- ▶ **Twoją rolą** na etapie rozdrabniania zadań jest moderacja wspólnej pracy całej grupy projektowej. Uczniowie powinni korzystać z małych karteczek i zapisywać swoje propozycje zadań pasujących do danego poziomu. Możesz (lecz nie musisz) pełnić rolę osoby, która zauważa zbliżone, a także wykluczające się propozycje i odpowiednio je strukturyzuje. Dbaj także o porządek i kolejność pracy – nie schodźcie na dyskusję o niższym, bardziej szczegółowym poziomie bez dogadania się co do ogółu.
- ▶ **Będzie dobrze**, jeśli wynikiem pracy nad drzewkiem będzie wyczerpująca lista konkretnych, małych zadań, którymi uczniowie muszą się podzielić i które będą od nich wymagać określonego (zrozumiałego dla wszystkich) efektu pracy.
- ▶ **Będzie świetnie**, jeśli zadania będą na tyle precyzyjne, by dało się z łatwością określić ich przebieg i sugerowany czas trwania, a także wymagane kompetencje.

- **Wskazówki:**

1. Wytłumacz uczniom, jak działa drzewko zadań. Poszukaj w Internecie najbardziej odpowiednich przykładów.
2. Pracujcie nad drzewkiem zadań za pomocą prawdziwych lub wirtualnych karteczek. Przy zejściu na każdy kolejny poziom daj uczniom czas na indywidualne wypisanie propozycji oraz wspólną dyskusję.
3. Kiedy na danym etapie jest więcej niż jeden cel (np. wypromowanie wydarzenia w lokalnej społeczności; przygotowanie miejsca wydarzenia; przygotowanie programu wydarzenia), niech mniejsze grupy uczniów zastanawiają się nad poszczególnymi z nich. Zaoszczędzi to sporo czasu.

4. W powstałym drzewku suma elementów na najniższym (najbardziej szczegółowym) poziomie ma dawać 100% pracy, która jest do wykonania w projekcie. Na koniec podziału pracy warto więc zadać uczniom pytanie: czy jesteście pewni, że nic poza tymi zadaniami nie trzeba będzie zrobić?
5. Nad niższymi poziomami drzewka zadań można też pracować, myśląc w kategoriach efektów pracy, a nie czynności. Zamiast zadań takich jak stworzenie treści plakatu czy wyszukanie lokalnych firm papierniczych uczniowie odpowiedzialni za daną część mają w takim wypadku przedstawić efekt końcowy – np. plik na komputerze z treścią plakatu albo listę lokalnych firm papierniczych. Zapobiega to nieporozumieniom na etapie realizacji, ale wymaga trudniejszego, bardziej abstrakcyjnego myślenia.
6. Jeśli uczniowie zechcą, mogą zadbać o stworzenie estetycznego i przejrzystego drzewka pracy, które powiesicie w swojej klasie. Odznaczanie kolejnych zadań po ich wykonaniu może dawać dodatkową satysfakcję i motywację.

Podział odpowiedzialności i oś czasu z zadaniami

Kiedy uczniowie wiedzą, co będzie do zrobienia, możecie pomyśleć, do kiedy zadania powinny być wykonane i kto chciałby je realizować. Aktywne uczestnictwo całej grupy w procesie planowania pomoże uczniom poczuć współodpowiedzialność, a na dalszych etapach orientować się w tym, co dzieje się aktualnie w projekcie. Ważne, by uczniowie w pełni świadomie podejmowali się odpowiedzialności za poszczególne działania i rozumieli konsekwencje niewywiązania się dla kolejnych, zależnych zadań.

- ▶ **Twoja rola** na tym etapie obejmuje moderację dyskusji grupy i wsparcie uczniów we wskazaniu zależności między pojedynczymi zadaniami oraz określeniu, które z nich muszą następować po sobie. Przedstaw też rekomendacje dotyczące ostatecznego czasu zamknięcia projektu i ustal go z uczniami. Następnie omówcie, ilu osób potrzeba do wykonania każdego z zadań i zbierzcie chętne grupy lub osoby, zapisując przy zadaniach, kto jest za nie odpowiedzialny. Wyłumacz uczniom, z czym wiąże się odpowiedzialność za zadania.
- ▶ **Będzie dobrze**, jeśli powstanie oś czasu, na której będzie jasno widać, które zadania muszą być realizowane po sobie i w jakich okresach. Do każdego z zadań powinna być przypisana minimum jedna osoba.
- ▶ **Będzie świetnie**, jeśli podział zadań będzie sprawiedliwy i to uczniowie, a nie Ty będą o nim decydować, starając się działać solidarnie i dla dobra projektu. Pożądanym zachowaniem uczniów, do którego możesz ich motywować, jest podejmowanie się mniej atrakcyjnych zadań, do których brakuje chętnych.

- **Wskazówki:**

1. Uczniowie powinni móc sami wskazać jak najwięcej zależności między zadaniami z najniższego poziomu drzewka. Możecie w tym celu porozmawiać o każdej kolejnej karteczce – zadaj uczniom pytanie: co musi zostać zrobione, żeby móc wykonać to zadanie? Dobrym pomysłem będzie też przydzielenie każdemu uczniowi lub mniejszym grupom części karteczek do przeanalizowania pod kątem odpowiedzi na to pytanie.
2. Do rozplanowania projektu w czasie potrzebne jest ułożenie zadań chronologicznie na podstawie zależności między nimi. Możecie w tym celu ułożyć na osi czasu karteczki z najniższego poziomu drzewka zadań.
3. Możecie przypisać do osi czasu mniej lub bardziej konkretne terminy realizacji danej części. Może Wam wystarczyć określenie, w którym miesiącu zajmiecie się określonymi tematami, ale możecie też ustalić dokładne i ostateczne terminy.
4. Przypomnij uczniom, że im dłużej trwa realizacja projektu, tym trudniej o utrzymanie chęci do działania. Terminy zadań powinny być na tyle bliskie, by uczniowie wciąż mieli motywację, jednak na tyle odległe od siebie, by praca nad projektem nie wymagała przeciążania się i nie prowadziła do trudności z wypełnianiem innych obowiązków.
5. Powyższe kryteria (wyważenie między utratą motywacji a natłokiem zadań) dotyczą również i Ciebie. Nie zapominaj o swoich potrzebach na etapie planowania. Powiedz o nich uczniom otwarcie i – jeśli chcesz – wyznacz stanowcze granice.
6. Podział zadań między uczniów powinien następować na podstawie ich chęci, nie predyspozycji. Nie wywieraj presji na osobach, które mogłyby zrealizować dobrze któreś z zadań, ale wolałyby spróbować czegoś innego.
7. Uczniowie mogą woleć realizować zadania w grupach bliższych znajomych. Z naszej perspektywy jest to jak najbardziej w porządku i nie warto na siłę mieszać grup w klasie. Najlepiej zaś każdą sytuację potraktować indywidualnie.

Etap realizacji

Po określeniu konkretnych zadań, osób za nie odpowiedzialnych i czasu wykonania następuje najbardziej samodzielny etap pracy nad projektem. To moment, kiedy wspólne spotkania mają służyć daniu przestrzeni do bardziej indywidualnej pracy, wzajemnemu wsparciu i motywacji oraz możliwości weryfikacji, czy wszystko idzie zgodnie z planem. Na etapie realizacji przypominaj uczniom o terminach, konsultuj ich decyzje, pomagaj w mierzeniu się z problemami i dbaj o atmosferę w grupie. Nie narzucaj się z prowadzeniem procesów, jeśli nie jest to potrzebne.

Etap realizacji znacznie się różni w poszczególnych projektach, w zależności od zaplanowanych działań. Dlatego nie omawiamy tu szczegółowo wszystkich kroków, które Twoi uczniowie będą musieli zrealizować. Jeśli potrzebujesz więcej indywidualnego wsparcia, zgłoś się do doradcy programu *Szkoła dla innowatora* lub skorzystaj z platformy *Zwolnieni z Teorii*. Tam uczniowie będą mogli dostać indywidualne porady od mentora – osoby nieco starszej od nich, która już zrealizowała swój projekt społeczny. Będą również mieli dostęp do inspiracji z innych projektów i do przewodnika po projekcie zawierającego porady. Ty zaś możesz korzystać z nauczycielskiej wersji platformy *Zwolnieni z Teorii*, gdzie znajdziesz dodatkowe materiały wspierające w formie video, scenariuszy zajęć i artykułów.

Współpraca z sojusznikami – mediami i partnerami (krok opcjonalny)

Nawiązanie kontaktu z osobami spoza szkoły to dla uczniów dodatkowa, bardzo wartościowa nauka. Media i partnerzy mogą pomóc wypromować projekt, co będzie kolejnym powodem do dumy dla uczniów, ich rodziców i szkoły. Takie kontakty pozwolą również pozyskać środki na realizację ambitnych pomysłów.

- ▶ **Twoja rola** podczas nawiązywania kontaktu i współpracy z sojusznikami projektu polega przede wszystkim na przecieraniu szlaków przez ewentualne pozyskanie kontaktów do wybranych instytucji, wspieraniu uczniów w budowaniu wiarygodności (mogą być gorzej traktowani ze względu na wiek) oraz dawaniu im praktycznych wskazówek dotyczących komunikacji.
- ▶ **Będzie świetnie**, jeśli uczniowie wyjdą z inicjatywą nawiązania jakiegokolwiek kontaktu z osobą spoza szkoły. Powinni zrobić to samodzielnie (wysłać e-mail, zadzwonić, przyjść na spotkanie), choć w Twojej obecności i przy Twoim wsparciu.

- **Wskazówki:**

1. Przeprowadź lub poproś nauczyciela języka polskiego o przeprowadzenie lekcji nt. poprawnego pisania wiadomości e-mail. Poproś uczniów o napisanie szablonowego e-maila, w którym opowiadają o projekcie i zachęcają do kontaktu w przypadku chęci wsparcia. Kiedy uczniowie będą już mieli treść wiadomości, być może zdobędą się na odwagę i wyślą ją na kilka adresów. Niech zrobią to jednak tylko wtedy, gdy będą się czuli gotowi.
2. Jeśli uczniom uda się umówić na spotkanie z potencjalnym partnerem lub dziennikarzem, poświęć wcześniej dużo czasu na omówienie obaw i nadziei uczniów, danie im przestrzeni na podzielenie się emocjami. Dodaj im otuchy i odpowiedź na wątpliwości.
3. Nie kontaktuj się z partnerami i mediami za uczniów. Może im to podciąć skrzydła i odebrać poczucie, że projekt to ich dzieło.
4. Towarzysz uczniom w trakcie rozmów z partnerami. Bądź obok, by uratować ich w sytuacji, gdyby za bardzo się zestresowali, i by pokazać, że są pod opieką odpowiedzialnej, dorosłej osoby.

Prowadzenie komunikacji w mediach społecznościowych

Obecność w mediach społecznościowych to obecnie najskuteczniejsza metoda promocji projektu i dotarcia do ludzi ze swoim przekazem. To w nich można zaprosić ludzi na wydarzenie czy do udziału w zbiórce charytatywnej. Duża część uczniów prawdopodobnie korzysta już z portali społecznościowych i niewykluczone, że są w tym bieglejsi niż Ty!

- ▶ **Twoja rola** to dbanie o przestrzeganie przez uczniów zasad bezpieczeństwa w Internecie, konsultowanie ich decyzji o publikowanych treściach i facylitacja pracy podgrupy, szczególnie w sytuacjach napięć i nieporozumień. Możesz pozwolić uczniom na tworzenie własnych treści, wymaga to jednak wcześniejszego ustalenia z nimi zasad, których będą przestrzegać.
- ▶ **Będzie dobrze**, jeśli uczniowie opublikują kilka przemyślanych postów, tłumaczących kluczowe kwestie związane z projektem i dostosowane do wcześniej opracowanego profilu grupy docelowej.
- ▶ **Będzie świetnie**, jeśli uczniowie będą wychodzić z własnymi pomysłami na kolejne treści i zachowania oraz analizować ich sensowność na podstawie obserwacji innych profili i stron.

- **Wskazówki:**

1. Zanim pozwolisz uczniom prowadzić działalność w Internecie, upewnij się, czy ich rodzice wyrażają na to zgodę.
2. Poproś nauczyciela informatyki, by przypomniat uczniom zasady bezpieczeństwa w sieci. Może również podzielić się z nimi praktycznymi poradami nt. korzystania z mediów społecznościowych.
3. Pomoc nauczyciela może być wartościowa również wtedy, kiedy uczniowie będą chcieli urozmaicić publikowane posty o elementy wizualne. Wsparcie chętnych uczniów w nauce podstawowych programów do tworzenia grafik, takich jak Canva, nie powinno być problemem dla nauczycieli plastyki czy informatyki.
4. Ustalając z uczniami strategię prowadzenia mediów społecznościowych, zaproś ich do przeanalizowania podobnych stron, które już istnieją. Niech uczestnicy projektu zwrócą uwagę na atrakcyjne dla nich treści i wskażą pożądane oraz niepożądane zachowania.
5. Nie zapominajcie o analizie docelowej grupy odbiorców. Uczniowie mogą ją wykorzystać, np. by ustalić rekomendacje dotyczące używanego w postach języka.
6. Nad prowadzeniem profili w mediach społecznościowych może pracować mała podgrupa uczniów. Jest to oddzielne zadanie, które nie wymaga udziału całego zespołu.

Etap zakończenia

Na koniec projektu przychodzi czas na wyciągnięcie jeszcze większej liczby wniosków z tego, co udało się osiągnąć, ale również z błędów czy konfliktów. Uczniowie mogą świętować swoje indywidualne i grupowe sukcesy, by jeszcze silniej zapamiętać intensywne doświadczenie pracy nad projektem. Zarówno podsumowanie i wyciąganie wniosków, jak i celebrację warto zrealizować w gronie osób zaangażowanych w projekt, a także z jego odbiorcami.

Świętowanie sukcesów

Nagrodzenie się za sukcesy i wytrwałość to niesamowicie ważny moment w projekcie. Uczniowie mogą uświadomić sobie wtedy wartość podejmowanych działań i potem być bardziej chętni do pracy w grupie i pracy na rzecz innych.

Nagródź uczniów według ich własnych preferencji, jeśli dane nagrody są w zakresie Twoich chęci i możliwości. Często najlepszą gratyfikacją jest wspólnie i miło spędzony czas. Możecie zrobić piknik

w trakcie lekcji albo urządzić spotkanie, na którym dzielicie się pozytywnymi wrażeniami, gratulujecie sobie nawzajem i dajecie pozytywną informację zwrotną.

Warto wprost docenić pracę i mocne strony zarówno pojedynczych uczniów, jak i całego zespołu. Często oczywiste dla nas sukcesy nie są oczywiste dla uczniów. Nazwanie ich jest formą docenienia i pokazania, jaką pracę wykonali.

Ogłoście również zakończenie projektu osobom z zewnątrz i powiedzcie, co udało się zrobić. Niech uczniowie pochwalą się swoimi osobistymi osiągnięciami i tym, czego się nauczyli. Możecie powiedzieć o swoich sukcesach na forum szkoły albo zaprezentować je lokalnej społeczności. Warto, byście mieli pamiątki po realizacji projektu, np. wspólne zdjęcia. Jeśli takie powstały, może uczniowie będą chętni do pokazania ich światu. Jeśli ich nie ma – najwyższa pora o to zadbać i uwiecznić zespół!

Podsumowanie i wnioski

Ewaluacja projektu społecznego to nic innego jak kompleksowe spojrzenie na projekt po jego zakończeniu. Ma ona za zadanie ustalić, czy osiągnął on zamierzone cele, jak wpłynął na beneficjentów i realizatorów. Ma też skłonić uczniów do refleksji na temat ich indywidualnych doświadczeń i wymiany perspektyw.

- ▶ **Twoją rolą** jest wskazanie zadań lub pytań, które pomogą uczestnikom zastanowić się nad kolejnymi krokami w projekcie, rolą samych uczniów, błędami i sukcesami.
- ▶ **Będzie dobrze**, jeżeli chętni uczniowie podzielą się swoimi przemyśleniami na forum grupy i odbędzie się dłuższa, podsumowująca projekt dyskusja.
- ▶ **Będzie świetnie**, jeśli każdy z uczniów będzie miał możliwość wypowiedzenia się w najważniejszych kwestiach (w formie pisemnej albo mniejszych grupach), jeśli grupa spisze wspólnie najważniejsze wnioski oraz jeśli uczniowie dostaną przestrzeń na przekazanie sobie wzajemnie informacji zwrotnej.

• Wskazówki:

1. Zadbaj o czas i przestrzeń na spotkanie. Nie powinniście się spieszyć z omawianiem wniosków. Spotkanie może być też bardzo emocjonalne, dlatego przestrzeń powinna być miła i bezpieczna, sprzyjająca atmosferze nieoceniania.
2. Ewaluacja projektu powinna nastąpić nawet jeśli projekt nie został doprowadzony do końca. Spotkanie podsumowujące jest kluczowe także w sytuacjach porażki czy zmiany planów.

3. Częścią ewaluacji może być zebranie i podsumowanie wiedzy o wpływie społecznym projektu. Warto, by uczniowie porozmawiali z niektórymi odbiorcami swojego projektu lub przeprowadzili wśród nich ankietę.
4. Określ wcześniej zespołowi cel spotkania. Jeśli uczniowie widzą taką potrzebę, mogą się do spotkania przygotować (zastanowić się jakie działania wykonali, jaki był ich efekt, czego się nauczyli, jakie trudności pokonali, co sprawiło im najwięcej satysfakcji, jak projekt został odebrany, jakie efekty przyniósł).
5. Przejdźcie retrospektywnie przez przebieg projektu. Aby przypomnieć sobie jak najwięcej momentów z procesu pracy, wypiszcie szczegółowo kolejne kroki, które wykonali uczniowie. Aby nie dyskutować długo na temat faktów, zaproponuj uczniom przyklejenie ich wspomnień o wydarzeniach w projekcie na wspólnej osi czasu. Daj im i sobie czas na przeczytanie tego, co napisali inni.
6. Jeśli chciałbyś, by uczniowie dali sobie wzajemnie informację zwrotną o wspólnej pracy nad projektem, pamiętaj, by przedstawić im podstawowe zasady. Powinni pamiętać, by podczas rozmowy wspominać o zachowaniach pozytywnych i takich, które można ich zdaniem poprawić (jednak nie więcej niż dwóch podczas jednej rozmowy). Powinni odwoływać się do swoich emocji i do przykładów zachowań, mówić konkretnie o sytuacjach, na podstawie których powstały ich wrażenia. Przede wszystkim powinni starać się nie oceniać drugiej osoby, a opisywać wydarzenia i ich wpływ na sytuację.
7. Kluczowe pytania, które warto postawić przed uczniami na etapie ewaluacji to:
  - Co Tobie/Wam dał udział w projekcie społecznym?
  - Co najbardziej się Wam podobało, a co nie podobało w procesie pracy nad projektem?
  - Co było dla Was największym wyzwaniem podczas realizacji projektu i jak z tym sobie poradziście (co konkretnego w tej sytuacji zrobiliście)?
  - Co zrobilibyście inaczej, gdybyście mogli powtórzyć projekt?
  - Jak projekt został odebrany przez beneficjentów?
  - Jak projekt został odebrany w środowisku szkolnym?
  - Jakie umiejętności, które już mieliście, poszerzyliście podczas realizacji projektu?
  - Jakie nowe umiejętności nabyliście podczas realizacji projektu społecznego?
  - Czy projekt spełnił Wasze oczekiwania?
  - Jakie efekty przyniósł projekt?
  - Czy cele, które sobie założyliście, zostały osiągnięte?
  - Czy chętnie byście powtórzyli realizację projektu? Dlaczego?

Dodatkowe narzędzie wsparcia – platforma Zwolnieni z Teorii

Oczywiście istnieje więcej wskazówek, którymi chcielibyśmy się z Tobą podzielić. Jednocześnie nie chcielibyśmy Cię przytłaczać informacjami. Jeśli chciałbyś zdobyć dodatkową wiedzę i narzędzia dla siebie lub uczniów realizujących projekt, możecie skorzystać z platformy Zwolnieni z Teorii.

Uczniowie znajdą tam:

- wsparcie mentora projektu, czyli starszego kolegi, który już realizował projekt, wie, jak to jest, i może się podzielić praktycznymi wskazówkami;
- dokumentację setek inspirujących projektów społecznych, które powstały w ramach Zwolnionych z Teorii;
- głębiej przeanalizowane przykłady sytuacji z prawdziwych projektów;
- interaktywny przewodnik po realizacji projektu z praktycznymi wskazówkami;
- quizy z treści z przewodników;
- formularze do wypełnienia na koniec każdego z 4 etapów realizacji projektu porządkujące pracę nad kolejnymi krokami.

Nauczyciele po rejestracji na tej samej platformie znajdą:

- bazę wiedzy z artykułami odpowiadającymi na najważniejsze wyzwania;
- scenariusze lekcji do wykorzystania w pracy nad projektem;
- bazę zrealizowanych projektów z ich opisami;
- dostęp do kontaktu z doświadczonymi nauczycielami Zwolnionymi z Teorii.

Zanim się jednak zarejestrujesz lub poprosisz uczniów o zarejestrowanie się, musimy zwrócić uwagę na kilka kluczowych kwestii.

Po pierwsze, platforma jest stworzona w ramach olimpiady, która ma swoje zasady. Twoi uczniowie mogą mieć dostęp do tych samych treści co osoby biorące udział w olimpiadzie Zwolnieni z Teorii (jeśli chcą, mogą nawet brać w niej udział!), ale platforma automatycznie będzie od nich wymagać:

- ograniczenia liczby członków zespołu do maksymalnie 10 (jeśli w Waszym zespole jest ich więcej, uczniowie mogą dzielić się hasłami dostępu lub nie rejestrować się wszyscy);
- określenia kierownika projektu;
- przestrzegania określonych terminów, do których trzeba zakończyć kolejne etapy, tj. wysłać formularz z wypełnionymi zadaniami i załączyć dowody na działania zespołu (np. zdjęcia).

Możliwe jest ignorowanie i obchodzenie funkcjonalności związanych z olimpiadą lub realizacja projektu według jej dodatkowych zasad, ostrzegamy jednak, że niewątpliwie wiąże się to z pewnym obciążeniem.

Ze względu na wiek uczniów, jeśli będą oni chętni do używania materiałów Zwolnionych z Teorii, prosimy Cię o zebranie zgód ich rodziców na korzystanie z platformy i przetwarzanie danych osobowych. Zgody rodziców (w formie zdjęć lub skanów) będziemy zbierać pod adresem e-mailowym: kontakt@zwolnienizteorii.pl.

Wzory wymaganych zgód znajdziesz w załączniku.

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ